

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

BESLUT
2000-12-20

1 (3)

231-3144-99

Miljö- och fiskeenheten
Maria Forslund
Tel: 018-19 52 79

Till enligt
SÄNDLISTA

Fastställande av skötselplan för naturreservatet Vånsjöåsen, Enköpings kommun

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Beslut

Länsstyrelsen fastställer med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, bifogad skötselplan (bilaga A) för naturreservatet Vånsjöåsen, Enköpings kommun.

Redogörelse för ärendet

Enligt 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, skall Länsstyrelsen fastställa en skötselplan för varje naturreservat. Eftersom Vånsjöåsen saknade en sådan plan utarbetade Skogsvårdsstyrelsen ett förslag till skötselplan för reservatet år 1989. Skötselplanen fastställdes dock ej p g a bristande resurser. Länsstyrelsen avskrev ärendet från vidare handläggning år 1995. Under år 1999 återupptogs arbetet och år 2000 slutfördes det med att fastställa skötselplanen, efter att ha remitterats till mark- och sakägare, Naturvårdsverket, Skogsvårdsstyrelsen, nät- och kommunikationsaktörer samt intresseorganisationer och enskilda (se sändlista).

Synpunkter har inkommit från Enköpings kommun, Entomologiska föreningen i Uppland och Naturskyddsföreningen i Enköping. Deras synpunkter har implementerats.

Enköpings kommun påpekade att Länsstyrelsen bör se över möjligheterna att införliva hela Vånsjöåsen i naturreservatet, så att inte några av de allra finaste delarna ligger utanför.

Länsstyrelsen Uppsala län

POSTADRESS: 751 86 UPPSALA BESÖKSADRESS: HAMNESPLANADEN 3

TELEFON: 018 - 19 50 00 TELEFAX: 018 -19 52 01 E-POST: lansstyrelsen@c.lst.se

POSTGIRO 3 51 73-4 / 6 88 03-6 ORGANISATIONSNUMMER: 202100-2254 (VAT SE202100225401)

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

BESLUT
2000-12-20

2 (3)

231-3144-99

Motivering

Beslut om fridlysning av naturminnet "Vånsjöåsen" fattades den 30 april 1958. Ungefär hälften av det fridlysta området på åsen förklarades, den 30 december 1961, som fornminnesområde. Till följd av detta upphävde Länsstyrelsen naturminnesskyddet för motsvarande del, den 12 maj 1964. Man ansåg att skyddet enligt fornminneslagen var tillräckligt. Enligt naturvårdslagen från år 1964 och miljöbalken (1998:808) motsvarar fridlysningen, av den resterande delen av naturminnet, förordnande om naturreservat.

Syftet framgår inte helt klart i reservatsbeslutet, men åspartiet skall, i den mån detta är möjligt, bevaras i det skick som rådde vid bildandet av naturminnet år 1958. Eventuellt syftar reservatet också till att skydda djur- och växtlivet.

Beslutet kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet, se bilaga B.

I den slutliga handläggningen av ärendet har deltagit länsexpert naturvård Jan Lundqvist, länsantikvarie Karl Johan Eklund, länsassessor Kerstin Lagerlöf och naturvårdshandläggare Maria Forslund, föredragande.

Jan Lundqvist

Maria Forslund

Bilagor:

- A. Skötselplan för naturreservatet Vånsjöåsen
- B. Hur man överklagar

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Skötselplan för
VÅNSJÖÅSEN

2000-12-20

BILAGA A
1 (8)

Dnr: 231-3144-99

Skötselplan för naturreservatet

Vånsjöåsen

Enköpings kommun

Länsstyrelsen Uppsala län

POSTADRESS: 751 86 UPPSALA **BESÖKSADRESS:** HAMNESPLANADEN 3

TELEFON: 018 - 19 50 00 **TELEFAX:** 018 -19 52 01 **E-POST:** lansstyrelsen@c.lst.se

POSTGIRO 3 51 73-4 / 6 88 03-6 **ORGANISATIONSNUMMER:** 202100-2254 (VAT SE202100225401)

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Skötselplan för
VÅNSJÖÅSEN

BILAGA A
2 (8)

2000-12-20

Dnr: 231-3144-99

FÖRORD

Föreliggande skötselplan har upprättats år 1999 - 2000 av Länsstyrelsen i Uppsala län och fastställdes efter remissbehandling under samma tid.

Planarbetet har utgått från ett förslag upprättat år 1989 av Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms och Uppsala län.

Skötselplanen avser främst att ge förvaltaren anvisningar om bevarande av reservatets värden. Planens mål och riktlinjer är långsiktiga medan åtgärdsförslagen avser en kortare period. Skötselplanen kan således med bevarat syfte och mål kontinuerligt justeras vid behov. Förslag till ändring av planen skall underställas Länsstyrelsen för godkännande och fastställelse.

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Administrativa data

Naturreservatets benämning:	Vånsjöåsen
Objektsnummer:	03-02-011
Kommun:	Enköping
Församling:	Torstuna
Fastigheter:	Vånsjö 1:3 (del av), 1:7 och 2:7 samt samfällighet norr om Vånsjö 1:3
Markägare:	Staten, Vägverket och enskilda
Arrendator:	xxx xxx
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Uppsala län
Lägesbeskrivning:	Reservatet är beläget ca 3 km söder om Torstuna kyrka och ca. 15 km norr om Enköping, intill landsvägen. Läget framgår av bifogad karta, se bilaga 1.
Koordinat i rikets system:	x=6625700 y=1572100

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Skötselplan för
VÅNSJÖÅSEN

BILAGA A
3 (8)

2000-12-20

Dnr: 231-3144-99

Beteckning enligt Natura 2000:	SE0210215
Koordinat enligt naturvårdsregistret:	11 H 5E 04 22
Topografisk karta:	11 H Enköping NV
Ekonomisk karta:	117 54 Torstuna
Area:	Totalt: 8,0 hektar
Markslag / naturtyp:	Naturbetesmark - torrbacke med enbuskar ca 1,7 ha Täta enbusksnår och träddungar ca 1,5 ha Öppen kvävepåverkad betesmark ca 2,5 ha Medelåldrig blandskog ca 0,5 ha Åkermark ca 1,8 ha
Skyddsvärda arter, bl a:	<i>Pulsatilla vulgaris</i> - backsippa § <i>Hygrocybe nitrata</i> - lutvaxskivling

§ Arten är fridlyst i Sverige.

Natur- och kulturförhållanden

Naturreservatet utgörs av två små, från varandra skilda, delar av Enköpingsåsen. Hela åsryggen har en längd av 900 m samt en genomsnittsbredd av 200 m och utgör ett markant inslag i landskapsbilden. Gällbäcken bildar en naturlig gräns i öster medan landsvägen i väster skär rakt genom åsen.

Omkring 3000 år f. Kr. höjde sig Vånsjöåsen över det dåvarande Littorinahavets yta. Formationen är byggd av grövre glacifluvialt material (sten och grus) som på östsidan täcks av varvig, glacial lera, mo och mjäla till en mäktighet av uppemot dryga metern. Utpräglade strandlinjer, typiska för dessa åsbildningar, har reducerats starkt och kan idag endast ses på en kortare sträcka på östsidan.

Generellt sett är åsens södra del och höjdryggen samt sluttningen mot väster av öppen karaktär. Reservatets norra del täcks till stor del av talldungar och enbuskar som delvis bildar ogenomträngliga snår. Här och var finns enstaka gran, björk, rönn, ask, lönn och asp. Mot norr ökar trädinslaget och norra spetsen utgörs av ett större renodlat barrblandbestånd med bland annat tall, gran, sälg och asp.

De främsta värdena ur kulturhistorisk synpunkt återfinns inom fornlämningsområdet mellan de två reservatsdelarna. Inom själva reservatet noteras endast ett par möjliga stensträngar i norr samt sentida bebyggelselämningar (angivna på karta från 1763) i söder (soldattorp). Intill dessa har noterats fynd av en malsten.

Reservatet är av riksintresse för naturvården med stöd av miljöbalken 3 kap. 6 §. Dessutom ingår reservatet i ett större område av riksintresse för kulturminnesvården. Objektet har i Länsstyrelsens naturvårdsprogram (1987) givits klass I, (högsta naturvärde). Reservatets två delar inklusive det mellanliggande gravfältet har i ängs- och hagmarksinventeringen (1993) bedömts vara värdeklass 1.

Djur-, växt- och svampliv

Fältskiktets varierar från torra delar med t ex fårsvingel och vårstarr till fuktiga gräs- och örtrika områden mot Gällbäcken. Bitvis frodigare fältskikt i åsslutningens östra delar indikerar inslagen av finjordsrikare material. Floran är starkt betespräglad och några indikatorarter har noterats på torrbackarna t ex slätterfibbla, backsippa (enstaka) och knölsmörlomma. De frodigare delarna av reservatet har dock en kvävegynnad flora. Särskilt delarna i anslutning till Gällbäcken indikerar påverkan av gödsling.

De mest värdefulla torrbackarna finns dock i fornlämningsområdet mellan de två reservatsdelarna. Här växer låsbräken och tusentals backsippor samt flera sällsynta ängssvampar, bl a rökfingersvamp *Clavaria fumosa*, vridfingersvamp *Clavaria inaequalis*, violett fingersvamp *Clavaria zollingeri*, stornopping *Entoloma griseocyaneum*, trådvaxskivling *Hygrocybe intermedia*, rodnande lutvaxskivling *Hygrocybe ingrata* och lutvaxskivling *Hygrocybe nitrata*. Den senare är även funnen inom reservatsområdet.

För fågelfaunan torde området som helhet vara värdefullt för arter som t ex grönfink, buskskvätta och hämpling. Stare häckar i gamla, ihåliga träd och göktyta har observerats i området.

Historisk och nuvarande markanvändning

Hela reservatet inklusive det mellanliggande fornlämningsområdet betas med undantag för den sydvästra delen där åkerbruk bedrivs och den norra samfällda fastigheten. Den norra delen, huvudsakligen tallbevuxen, är upptagen som samfällad mark med funktion som vattenställe. Området ligger i princip för "fäfot" idag och brukas inte på något sätt.

Täktverksamhet som bedrivits in i modern tid präglar åsens utseende. Särskilt åsgenombrottet inom fastigheten Vånsjö 1:7 är påtagligt även om goda försök har utförts för att anpassa grusgropen till omgivningarna. I samband med grustakten byggdes en mindre väg längs åsens östsida i riktning norrut. Den är inte framkomlig med normala fordon idag. Småtäckerna i nordost och sydost är av äldre datum och av mindre omfattning. I den södra har dock tippats en hel del ris som utgör ett störande inslag. Liknande verksamhet präglar även de delar av reservatet i norr som gränsar till tomtmark (fastigheten Vånsjö 1:12).

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Skötselplan för
VÅNSJÖÅSEN

BILAGA A
5 (8)

2000-12-20

Dnr: 231-3144-99

Intressen för allmänheten

Reservatet är relativt lättillgängligt med egna transportmedel. Inom området saknas anordningar för friluftslivet. Små stigar, främst på åschrönet, löper i lättframkomlig terräng och vegetation. Vissa åsavsnitt är slitagekänsliga.

Referenser

- Berglund, M. 1988: Vånsjöåsen, Enköpings kommun: en geologisk-botanisk inventering. Kvartärgeologiska avdelningen Uppsala Universitet.
- Eriksson, K. G. & Ingmar, T. 1956-58: Inventering av Uppsala läns åsar – ur natur- och kulturvårdssynpunkt.
- Eriksson, K. G. 1971: Inventering av Enköpingsåsen. Inom norra delen av Enköpings kommun. Länsstyrelsen i Uppsala län.
- Länsstyrelsen i Uppsala län, 1987: Naturvårdsprogram för Uppsala län. 1. Värdefulla områden för naturvård och rörligt friluftsliv (objekt 81:49). Medd. Från planeringsavdelningen 1987 nr 2.
- Länsstyrelsen i Uppsala län, 1994: Ekologiskt känsliga områden i Uppsala län (del av objekt 264). Meddelandeserien 1994 nr 13.
- Länsstyrelsen i Uppsala län, 1997: Kulturmiljöer i Uppsala län – Områden av riksintresse. Beskrivningar (del av objekt 49 i Enköping kommun). Meddelandeserien 1997 nr 13.
- Länsstyrelsen Uppsala län, 1993: Ängs och hagmarker i Uppsala län (delar av obj. 81-023). Meddelandeserien 1993 nr 3.
- Rudberg, S. 1941: Enköpingsåsen mellan Mälaren och Dalälven. Uppsats vid Geografiska proseminariet vid Uppsala universitet.
- Rudberg, S. 1944: Enköpingsåsen mellan Mälaren och Dalälven. En Geomorfologisk studie. Geographica nr. 15.
- Åse L-E och Bergström, E. 1984. The ancient shorelines of the Enköping esker, Mälar Valley, Southern Sweden. Meddelande från Naturgeografiska Institutionen vid Stockholms Universitet. Nr A 155.
- Opubl. uppgifter från Gillis Aronsson.

MÅL OCH FÖRESKRIFTER FÖR SKÖTSELOMRÅDEN

Övergripande mål

Det övergripande målet för området (reservatet och fornlämningsområdet) är att bevara ett parti av Vånsjöåsen som utgör ett karaktäristiskt och naturskönt inslag i landskapsbilden. De talrika fornlämningarna skall skyddas och bevaras.

Risken för jorderosion bör beaktas när man utför kraftiga gallringar i den täta träd- och buskvegetationen på starkt sluttande åsryggar. Grässvålen är mycket svag i delar av de aktuella sluttningarna. En successivt genomförd, mer försiktig gallring bör minska risken för erosion genom att en grässvål hinner etablera sig. En viss erosion kan dock eventuellt gynna sådana hotade arter som är knutna till bar sandjord.

Kontinuerligt bete är mycket viktig, men den hävdgynnade artmångfalden kan gynnas av ett betesuppehåll enstaka år. Det kan även vara gynnsamt att vissa år ha ett senare betespåsläpp.

Beskrivning, skötselmål och föreskrifter för skötsel

Skötselområde A, ca 0,5 ha (bilaga 3)

Beskrivning: Medelåldrig blandskog, främst med tall, men inslag av gran, sälgt asp, rönn, björk och lönn förekommer också. Några av tallarna och sälgtarna är grova, vidkroniga och troligen äldre.

Mål: Halvöppen blandskog. Trädskiktet ska vara glest och bestå av äldre, vidkroniga tallar, sälgtar m.fl. trädslag, dock ej gran. I buskskiktet kan glest stående enbuskar och nypon ingå. Möjlighet till långsiktig förnygring bör ges av tall från orten på ståndorter där rotsystemen ej skadar fornlämningar.

Åtgärder: Røj och gallra bort underväxta träd och buskar och ge plats för större tallar och lövträd som kan utvecklas till vidkroniga äldre träd. All gran tas bort. Välutvecklade buskar lämnas. I den södra delen sparas några aspar som senare kan bli boträd åt hållbyggare.

Skötselområde B, ca 5,7 ha (bilaga 3)

Beskrivning: Betesmark, från buskrika torrängar på åsryggen till fuktiga, gräsrika och öppna partier mot Gällbäcken. Södra delen består av en öppen beteshage med spridda enbuskar och träd, bl a björk, asp, ask, sälgt, rönn och oxel. Vid husgrunderna i söder finns päron, snöbär och syrén. I sluttningen mot åkermarken i sydväst står en grupp på ca 30 medelåldriga björkar. Norra delen av området är mer igenvuxet med täta enbusksnår och talldungar.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Skötselplan för VÅNSJÖÅSEN

BILAGA A
7 (8)

2000-12-20

Dnr: 231-3144-99

Inslag av gran, sälg, björk, rönn, asp, ask och lönn förekommer också. En viss röjning av enbuskar har skett på åsryggen under 1990-talet. Både norra och södra delen ingår i samma betesfälla.

- Mål:** Öppen välhävdad betesmark med spridda, gamla enbuskar och enstaka gamla, solitära lövträd och tallar. Enstaka underväxta träd bör sparas för att ge möjlighet att bevara främst coleopter- och homeopterfaunan.
- Åtgärder:** Årligt bete och normalt stängselunderhåll.
I **södra delen** ringbarkar man all asp och sedan avlägsnas de när de dött. Ung ask och björk röjs bort. Husgrunder röjs fria. Övriga träd- och buskslag lämnas utan åtgärd tills vidare. Vindfällan kan upparbetas, men döende och döda stående träd samt högstubbar lämnas.
- I **norra delen** röjer och gallrar man kraftigt i enbusksnåren och talldungarna. Spara små grupper av enbuskar samt välutvecklade solitärbuskar. Underväxta träd gallras bort för att ge plats åt större tallar och lövträd (t ex sälg, ask och lönn) som kan utvecklas till vidkroniga, äldre träd. De flesta tallar som kommit upp efter reservatsbildningen 1964 tas bort. Gran avverkas.

Skötselområde C, ca 1,8 ha (bilaga 3)

Beskrivning: Åker.

Mål: Aktivt jordbruk.

Åtgärder: Fortsatt jordbruk.

FRILUFTSLIV OCH TURISM

Övergripande mål

Vånsjöåsen är ett ganska välbesökt naturreservat, särskilt under backsippornas blomningstid. Området bedöms påverka besökarnas intresse och förståelse för naturvärden knutna till naturliga betesmarker. Friluftsliv är därför ganska högt prioriterat och besökare ska få service i form av information, parkeringsmöjligheter, stängselgenomgångar och väl uppmärkta reservatsgränser.

Information och anläggningar

Parkeringsplats bör anordnas, t ex i norra delen av reservatet intill Gällbäcken.

Informationstavlor ska vara uppsatta i och vid reservatet. Äldre, slitna tavlor ska kontinuerligt bytas ut.

Gränsmarkeringen ska följa svensk standard, SIS 03 15 22. Utmärkningen av gränsen och stängselgenomgången bör ses över ca vart femte år. Stängslingen bör däremot ses över varje år. Vid behov ska de upprustas och kompletteras.

DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING

Länsstyrelsen bör dokumentera förändringar inom reservatet t ex förändrad hävd, naturliga förändringar och utförda åtgärder. Dokumentationen bör helst ske både med anteckningar och foton. Det är särskilt viktigt med dokumentering före och efter utförda skötselåtgärder.

SAMMANFATTNING AV SKÖTSELÅTGÄRDER

Prioritet 1

Betesdrift.....	årligen
Översyn och underhåll av stängsel.....	årligen
Gallring av skogsbeståndet i norra delen.....	ca 15 dagsverken
Röjning av enbuskbestånden.....	ca 30 dagsverken
Översyn och underhåll av gränsmarkeringen.....	ca vart 5:e år
Underhåll och byte av äldre, slitna tavlor.....	kontinuerligt

Prioritet 2

Översyn av stängselgenomgångar.....	ca vart 5:e år
-------------------------------------	----------------

FINANSIERING AV SKÖTSELINSATSER

Skötselinsatserna finansieras av Naturvårdsverket via vårdanslaget samt med miljöstöd.

BILAGOR

1. Översiktskarta, skala 1: 40 000
2. Reservatskarta, skala 1: 5 000
3. Skötselplankarta, skala 1: 5 000

Tillhör Länsstyrelsens i Uppsala län
skötselplan

2000-12-20

dnr. 231-3144-99

Reservatskarta över Vånsjöåsen

————— Reservatsgräns

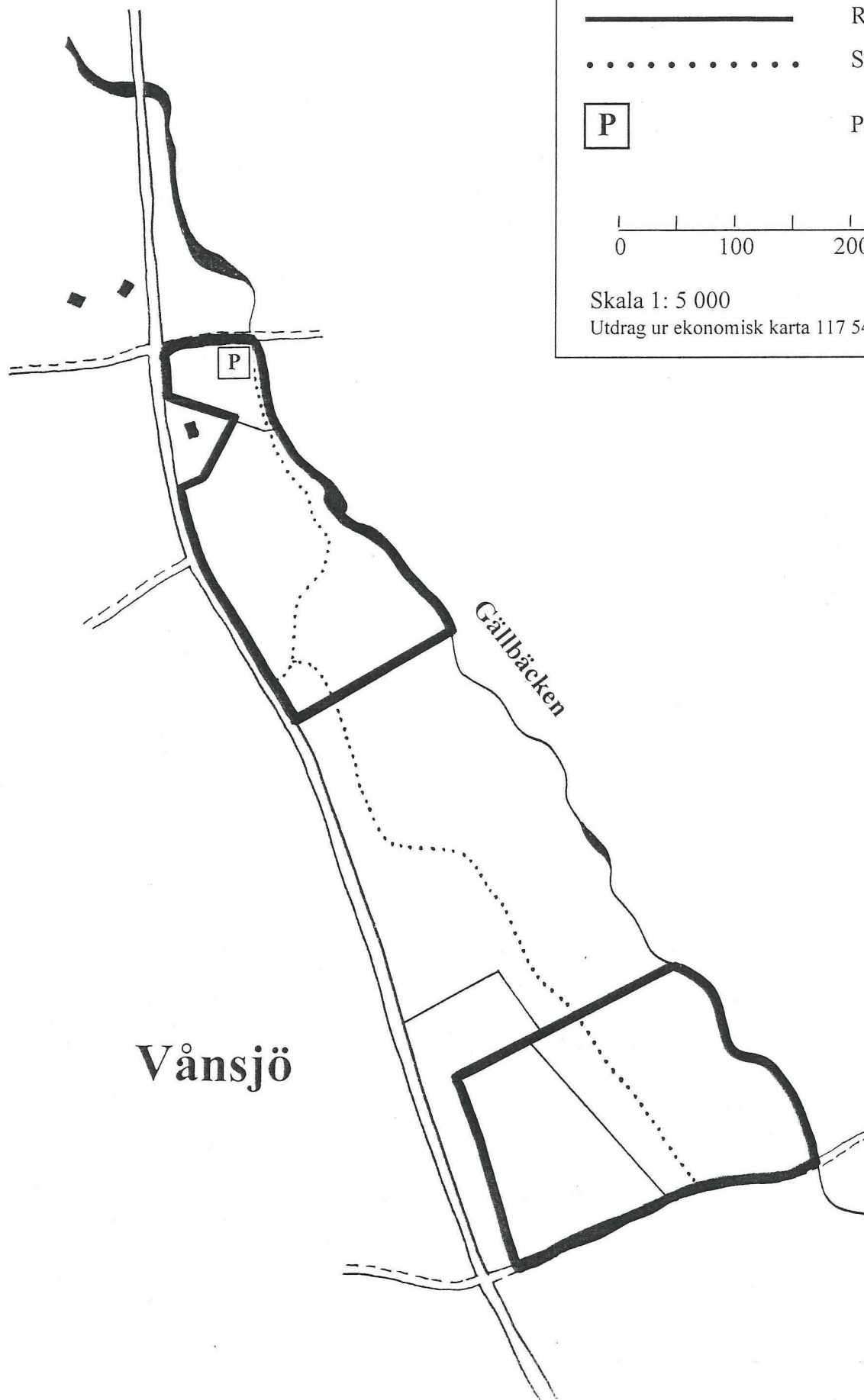
..... Stig

P Parkeringsplats

0 100 200 300 m

Skala 1: 5 000

Utdrag ur ekonomisk karta 117 54

Tillhör Länsstyrelsens i Uppsala län
skötselplan

2000-12-20

dnr. 231-3144-99

**Reservatskarta med skötselområden
över Vånsjöåsen**

———— Skötselområdesgräns
A, B, ... Skötselområden
..... Stig

0 100 200 300 m

Skala 1: 5 000

Utdrag ur ekonomisk karta 117 54

